

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	XI
Wykaz podstawowej literatury	XV
Przedmowa	XVII

CZĘŚĆ I. Prawo jako przedmiot nauk prawnych

Rozdział I. Podstawowe koncepcje prawa	3
§ 1. Koncepcje prawnonaturalne	5
§ 2. Pozytywizm prawniczy i jego ewolucja	8
§ 3. Prawo jako fakt społeczny. Realizm prawny	11
§ 4. Koncepcje hermeneutyczne, argumentacyjne i komunikacyjne	13
ROZDZIAŁ II. Wieloznaczność terminu „prawo”	17
§ 5. Prawo w znaczeniu prawniczym	17
§ 6. Podstawowe cechy prawa	18
§ 7. Różne sposoby użycia terminu „prawo”	21
ROZDZIAŁ III. Prawo jako przedmiot badań naukowych	23
§ 8. Podstawowe problemy nauk prawnych	23
I. Nauki dogmatyczne	25
II. Nauki ogólnoteoretyczne – filozofia prawa, teoria prawa, jurusprudencja	26
III. Nauki historyczne	27
IV. Nauki empiryczne	28
§ 9. Naukowość prawoznawstwa. Status wstępu do prawoznawstwa	29
§ 10. Metody badawcze w prawoznawstwie	30
ROZDZIAŁ IV. Prawo a inne regulatory zachowań	33
§ 11. Prawo i wartości	33
§ 12. Wielość systemów normatywnych	35
§ 13. Systemy normatywne inne niż prawo	36
I. Normy moralne	36
II. Normy religijne	37
III. Normy obyczaju	38
IV. Normy organizacji społecznych i politycznych	39
§ 14. Normy moralne a normy prawne – podstawowe różnice	39

§ 15. Relacje treściowe i funkcjonalne między prawem a moralnością	41
I. Związki treściowe	41
II. Związki funkcjonalne	44
§ 16. Moralność, religia i obyczaje a obowiązywanie prawa	46
§ 17. Kultura prawna	47
§ 18. Etyka zawodów prawniczych	49
ROZDZIAŁ V. Prawo jako zjawisko polityczne	51
§ 19. Polityczny charakter prawa	51
§ 20. Określenie państwa	52
§ 21. Prawo w procesie sprawowania władzy. Związki prawa i państwa	58
§ 22. Współczesna krytyka państwa i jego tradycyjnej roli	60
§ 23. Unia Europejska w procesie sprawowania władzy	61
CZĘŚĆ II. Prawo jako system norm	
ROZDZIAŁ VI. Język prawa	65
§ 24. Prawo jako zjawisko językowe	65
§ 25. Język prawny i język prawniczy	66
§ 26. Rodzaje wypowiedzi	70
ROZDZIAŁ VII. Norma prawna	76
§ 27. Pojęcie normy postępowania	76
§ 28. Generalność i abstrakcyjność norm prawnych	77
§ 29. Budowa normy prawnej	79
§ 30. Hipoteza normy prawnej	81
§ 31. Dyspozycja normy prawnej	83
I. Czyny i czynności konwencjonalne	83
II. Sytuacje wyznaczane przez normy prawne	87
1. Obowiązek	87
2. Dozwolenie	89
3. Uprawnienie	90
§ 32. Prawo podmiotowe	93
§ 33. Kompetencja	95
§ 34. Sankcja. Rodzaje sankcji prawnych	99
ROZDZIAŁ VIII. Rodzaje norm i przepisów. Akt normatywny	106
§ 35. Przepis prawny. Norma a przepis prawny	106
§ 36. Akt normatywny	108
§ 37. Budowa aktu normatywnego	109
I. Tytuł aktu normatywnego	109
II. Przepisy merytoryczne ogólne i szczegółowe	110
III. Przepisy o zmianie przepisów obowiązujących	112
IV. Przepisy przejściowe i dostosowujące	112
V. Przepisy końcowe	114
VI. Podpis uprawnionego podmiotu	116
VII. Załączniki	116
§ 38. Rodzaje norm i przepisów prawnych	116

I. Normy prawne: reguły i zasady prawne	116
II. Normy bezwzględnie i względnie wiążące	118
III. Przepis ogólny i szczególny (<i>lex generalis</i> i <i>lex specialis</i>)	121
IV. Przepisy odsyłające i przepisy blankietowe	122

ROZDZIAŁ IX. System prawa	123
§ 39. Pojęcie i rodzaje systemów. System prawa	123
§ 40. Budowa systemu prawnego	126
§ 41. Związki między elementami systemu prawa	129
§ 42. Zasada niesprzeczności systemu prawa	131
§ 43. Usuwanie sprzeczności norm – reguły kolizyjne	133
§ 44. Zupełność systemu prawa. Luki w prawie	135
§ 45. Zróżnicowanie systemu prawa jako efekt procesu historycznego.	
Gałęzie prawa	139
I. Podstawowe gałęzie prawa wewnętrznego	141
§ 46. Policentryczność systemów prawnych	145

ROZDZIAŁ X. Obowiązki prawa	147
§ 47. Obowiązki prawa	147
§ 48. Sposoby użycia terminu „obowiązki prawa”	148
I. Obowiązki prawa w ujęciu aksjologicznym	149
II. Obowiązki prawa w ujęciu formalnym (tetycznym)	149
III. Realistyczne obowiązki prawa	150
§ 49. Obowiązki prawa w przestrzeni (obowiązki terytorialne)	153
§ 50. Obowiązki prawa co do osób	155
§ 51. Obowiązki prawa w czasie	155

CZĘŚĆ III. Funkcjonowanie prawa

ROZDZIAŁ XI. Funkcje prawa. Przestrzeganie prawa	163
§ 52. Cele i funkcje prawa	164
§ 53. Instrumentalny charakter prawa	167
§ 54. Pojęcie przestrzegania prawa	168
§ 55. Postaci nieprzestrzegania prawa	170
§ 56. Znajomość prawa a jego przestrzeganie	173
§ 57. Ogłaszanie aktów normatywnych. Tekst autentyczny.	
Tekst jednolity	175
§ 58. Fikcja powszechnej znajomości prawa	178
§ 59. Skuteczność prawa	179

ROZDZIAŁ XII. Tworzenie prawa	181
§ 60. Pojęcie tworzenia prawa	181
§ 61. Źródła prawa	182
§ 62. Sposoby tworzenia prawa (fakty prawotwórcze) w ich historycznym	
rozwoju	183
I. Stanowienie prawa	183
II. Zawieranie umów o charakterze prawotwórczym	185
III. Przekształcanie zwyczajów (obyczajów) w prawo	186

IV. Prawotwórcze orzecznictwo sądowe	188
V. Recepcja prawa obcego	190
§ 63. Stanowienie prawa w państwach współczesnych – zasady ogólne	190
§ 64. Charakterystyka aktów normatywnych na przykładzie Polski	193
§ 65. Akty normatywne prawa powszechnie obowiązującego	194
I. Konstytucja RP (ustawa zasadnicza)	194
II. Ustawa	195
III. Akty normatywne o randze ustawy	196
IV. Umowy międzynarodowe i źródła prawa europejskiego	197
V. Rozporządzenie wykonawcze	199
§ 66. Akty prawa wewnętrznego (<i>interna</i>)	200
ROZDZIAŁ XIII. Stosowanie prawa	201
§ 67. Pojęcie stosowania prawa	201
§ 68. Ideologie stosowania prawa	202
I. Ideologia decyzji związanej	202
II. Ideologia decyzji swobodnej	203
III. Ideologia decyzji racjonalnej i praworządnej	204
§ 69. Typy stosowania prawa	204
I. Sądowe stosowanie prawa	205
II. Administracyjny typ stosowania prawa	207
§ 70. Proces stosowania prawa i jego etapy. Dowody i domniemanie w prawie	208
I. Wstępne ustalenie prawdopodobieństwa pojawienia się faktu	208
II. Udowodnienie zaistnienia faktu	209
1. Zasady rozłożenia ciężaru dowodu	209
2. Rodzaje dowodów dopuszczalnych w postępowaniu	210
3. Sposób oceny dowodów przez organ stosujący prawo	210
4. Cele postępowania dowodowego	211
III. Ustalenie norm obowiązujących	214
IV. Subsumcja i podjęcie decyzji	215
V. Wykonanie decyzji prawnej	216
§ 71. Alternatywne metody rozwiązywania sporów	216
ROZDZIAŁ XIV. Wykładnia prawa i rozumowania prawnicze	218
§ 72. Pojęcie wykładni prawa	218
§ 73. Cele i zakres wykładni	219
§ 74. Koncepcja racjonalności ustawodawcy jako założenie interpretacyjne	221
I. Racjonalność ustawodawcy jako postulat	221
II. Racjonalność ustawodawcy jako podstawa wykładni prawa	224
§ 75. Podział wykładni ze względu na podmiot jej dokonujący	226
I. Wykładnia autentyczna	226
II. Wykładnia legalna	227
III. Wykładnia operatywna	228
1. Wyroki zapadłe w wyniku skargi kasacyjnej	229
2. Odpowiedzi na pytania prawne	229
3. Rozstrzygnięcia zagadnień prawnych	230

IV. Wykładnia prywatna oraz doktrynalna (naukowa)	232
§ 76. Podział wykładni ze względu na sposób jej dokonania	232
I. Wykładnia językowa (językowo-logiczna)	232
II. Wykładnia systemowa	234
III. Wykładnia funkcjonalna i celowościowa (teleologiczna)	235
1. Teoria wykładni statycznej	236
2. Teoria wykładni dynamicznej (adaptacyjnej)	237
3. Teoria wykładni „aktualnego ustawodawcy”	238
IV. Wykładnia porównawcza	239
V. Dyrektywy preferencji	239
§ 77. Podział wykładni ze względu na wynik (zakres) wykładni	240
I. Wykładnia literalna (dosłowna, ścisła)	241
II. Wykładnia rozszerzająca	241
III. Wykładnia zwężająca	242
§ 78. Reguły inferencyjne. Topiki prawnicze	243
ROZDZIAŁ XV. Stosunki prawne	249
§ 79. Pojęcie stosunku prawnego	249
§ 80. Powstanie, zmiana i ustanie stosunku prawnego	250
§ 81. Podmioty stosunku prawnego	253
I. Osoba fizyczna	255
II. Osoba prawna	256
III. „Ułomne osoby prawne”	259
§ 82. Przedmiot i treść stosunku prawnego	260
§ 83. Rodzaje stosunków prawnych	260
§ 84. Aktualizacja stosunku prawnego	262
§ 85. Instytucje prawne	264
§ 86. Pojęcie transakcji	265
ROZDZIAŁ XVI. Odpowiedzialność prawna	267
§ 87. Pojęcie i ogólne zasady odpowiedzialności prawnej	267
§ 88. Rodzaje odpowiedzialności prawnej	269
I. Odpowiedzialność karna	269
1. Przesłanki odpowiedzialności karnej osób fizycznych	269
II. Odpowiedzialność cywilna	271
1. Odpowiedzialność deliktowa	272
2. Odpowiedzialność kontraktowa	273
3. Odpowiedzialność za szkodę przyjętą w drodze umowy	274
III. Odpowiedzialność służbowa	274
IV. Odpowiedzialność parlamentarna	275
V. Odpowiedzialność konstytucyjna	276
ROZDZIAŁ XVII. Sprawiedliwość. Rządy prawa	278
§ 89. Idea sprawiedliwości i jej interpretacje	278
§ 90. Idea sprawiedliwości w procesie stanowienia i stosowania prawa	283
§ 91. Idea sprawiedliwości społecznej	285
§ 92. Równość w prawie i wobec prawa	287

§ 93. Idea rządów prawa	289
§ 94. Demokratyczne państwo prawne	293
§ 95. Gwarancje państwa prawnego	296
Indeks rzeczowy	299